

Єдиний державний екзамен з УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Пояснення до демонстраційного варіанта контрольних вимірювальних матеріалів єдиного державного екзамену 2023 року з УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

При ознайомленні з демонстраційним варіантом контрольних вимірювальних матеріалів (КВМ) ЄДЕ 2023 р. з української мови необхідно враховувати, що завдання, які містяться у ньому, не відображають всіх елементів змісту, які будуть перевірятися за допомогою варіантів КВМ 2023 року. Повний перелік елементів змісту, які можуть контролюватися на єдиному державному екзамені 2023 р., наведено в кодифікаторі елементів змісту і вимог до рівня підготовки випускників організацій загальної освіти для єдиного державного екзамену 2023 р. з української мови.

Призначення демонстраційного варіанта полягає в тому, щоб надати можливість будь-якому учаснику ЄДЕ і широкій громадськості скласти уявлення про структуру майбутніх варіантів КВМ, кількості завдань в тесті, про їх форму, рівень складності. Наведені критерії оцінки виконання завдань з розгорнутою відповіддю, що ввійшли в даний варіант, дають уявлення про вимоги до повноти і правильності запису розгорнутої відповіді.

Ці відомості дозволять випускникам виробити стратегію підготовки до ЄДЕ у 2023 році.

Частина 1

Відповідями до завдань 1-26 є цифра (число) або слово (кілька слів), послідовність цифр (чисел). Запишіть відповідь в поле відповіді в тексті роботи, а потім перенесіть у БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ №1 справа від номера завдання, починаючи з першої клітинки, без пробілів, ком та інших додаткових символів. Кожну букву чи цифру пишіть в окремій клітинці відповідно до наведених у бланку зразків.

Прочитайте текст і виконайте завдання 1-3.

(1) Астрономія, як і всі інші науки, виникла з практичних потреб людини. (2) З розвитком суспільства перед астрономією висувалися все нові і нові завдання, для вирішення яких потрібні були більш досконалі способи спостережень і точніші методи розрахунків. (3) <...> поступово стали створюватися найпростіші астрономічні інструменти і розроблятися математичні методи обробки спостережень.

1. Укажіть речення, у яких правильно передається ГОЛОВНА інформація, що міститься в тексті. Запишіть номери цих речень.

1) Практичні потреби людини призвели до появи астрономії, яка розвивалася незалежно від розвитку людського суспільства.

2) Поява і розвиток астрономії тісно пов'язані з практичними потребами людини, які вимагають більш досконалих способів спостережень і методів розрахунків, у зв'язку з чим стали створюватися найпростіші астрономічні інструменти і розроблятися більш досконалі математичні методи обробки спостережень.

3) З розвитком людського суспільства перед астрономією висувалися завдання, для вирішення яких потрібні були більш досконалі способи спостережень і точніші методи розрахунків.

4) Походження і розвиток астрономії пояснюється потребами людини, що вимагали більш досконалих способів спостережень і методів розрахунків, для яких стали створюватися астрономічні інструменти і розроблятися математичні методи обробки спостережень.

5) Створення найпростіших астрономічних інструментів і вдосконалення математичних методів обробки спостережень призвели до розвитку астрономії.

Відповідь: _____.

2. Яке з наведених нижче слів (сполучень слів) повинно стояти на місці пропуску в третьому реченні тексту? Випишіть це слово (сполучення слів).

адже

тому

хоча

незважаючи на це,

однак

Відповідь: _____.

3. Прочитайте фрагмент словникової статті, у якій наводиться значення слова СУСПІЛЬСТВО. Визначте значення, у якому це слово вживається у другому (2) реченні тексту. Випишіть цифру, що відповідає цьому значенню у наведеному фрагменті словникової статті.

СУСПІЛЬСТВО, -а, сер.

1. Сукупність людей, об'єднаних певними відносинами, обумовленими історично змінним способом виробництва матеріальних і духовних благ.

2. Певний економічний лад, а також відповідна надбудова.

3. біол. Група рослинних або тваринних організмів, що постійно чи тимчасово співіснують де-небудь; угруповання.

Відповідь: _____.

4. В одному з наведених нижче слів допущено помилку в постановці наголосу: **НЕПРАВИЛЬНО** виділена буква, що позначає наголошений голосний звук. Випишіть це слово.

болотИстий

виданняЯ

житлО

зОзла

квартАл

Відповідь: _____.

5. В одному з наведених нижче речень **НЕПРАВИЛЬНО** вжито виділене слово. **Виправте лексичну помилку, дібравши до виділеного слова паронім. Запишіть дібране слово.**

Невдовзі після перших морозів ставок ЗМЕРЗ, проте крига була ще не міцна.

Після спекотного літа 10 градусів осіннього тепла – це досить прохолодно. Ви не ЗМЕРЗЛИ?

Цієї зими в сильний мороз сусід, перебуваючи напідпитку, ледве не ЗАМЕРЗ в кучугурі.

Комітет ЗДАТНИЙ підготувати цей документ за тиждень.

ОБСЯГ дисертації не повинен перевищувати 150 сторінок.

Відповідь: _____.

6. Відредагуйте речення: виправте лексичну помилку, **вилучивши зайве** слово. Випишіть це слово.

Мені терміново треба було написати мою автобіографію.

Відповідь: _____.

7. В одному з наведених іменників допущено помилку у формі кличного відмінка. Виправте помилку і запишіть це слово правильно.

любов

краю

ясеню

Олю

тесляре

Відповідь: _____.

8. Установіть відповідність між граматичними помилками і реченнями, в яких вони допущені: до кожної позиції першої колонки доберіть відповідну позицію з другої колонки.

ГРАМАТИЧНІ ПОМИЛКИ	РЕЧЕННЯ
А) помилка у вживанні прийменника	1) Бджола жалить жалом, а чоловік вражає словом.
Б) неправильне введення дієприкметникового звороту	2) Рання осінь листя золотить.
В) неправильна конструкція з парними сполучниками	3) Дерево міцне корінням, а людина – знанням.
Г) неправильний порядок слів у реченні	4) У зв'язку з хворобою учень нашого класу був сьогодні відсутній.
Д) неправильна координація підмета й присудка	5) Прошу відповісти вас на хвилююче питання не тільки мені, але й на багато інших.
	6) Директор сьогодні розмовляв з учнем невстигаючим у навчанні.
	7) Ви правильно виконала домашнє завдання.
	8) Несеться дивний кінь з кудлатою гривою.
	9) Майстри не лише створюють з лози кошики, а й меблі.

Запишіть у таблицю вибрані цифри під відповідними буквами.

Відповідь:

А	Б	В	Г	Д

9. Укажіть варіанти відповідей, у яких у всіх словах одного рядка пропущена одна й та сама буква. Запишіть номери відповідей.

- 1) справ..длиий, ч..кати, м..нуле
- 2) бл..зенько, ос..лится, квіт..нь
- 3) віт..р, л..вада, в..селий
- 4) вул..чка, гл..бина, скр..піти
- 5) д..шевий, в..черя, зуп..няти

Відповідь: _____.

10. Укажіть варіанти відповідей, у яких у всіх словах одного рядка пропущена одна й та сама буква. Запишіть номери відповідей.

- 1) ро..казати, ..казати, ро..бити
- 2) пр..гріти, пр..дністровський, пр..бігти
- 3) пр..бивати, пр..гарний, пр..хороший
- 4) пр..чудовий, пр..завзятий, пр..звище
- 5) бе..печний, ..мішати, ро..сипати

Відповідь: _____.

11. Укажіть варіанти відповідей, у яких у всіх словах одного рядка пропущений м'який знак. Запишіть номери відповідей.

- 1) черешен..ці, волен..ка
- 2) с..омий, громадян..ство
- 3) котит..ся, дон..ці
- 4) ручен..ка, корис..тю
- 5) смієш..ся, Ткач..ов

Відповідь: _____.

12. Укажіть варіанти відповідей, у яких у всіх словах одного рядка пропущений апостроф. Запишіть номери відповідей.

- 1) без..іменний, м..язи
- 2) верб..я, без..язикий
- 3) мавп..ячий, дит..ясла
- 4) возз..єднатися, арф..яр
- 5) р..ясний, рум..яний

Відповідь: _____.

13. Визначте речення, у якому **НЕ** з виділеним словом пишеться разом. Розкрийте дужки і випишіть це слово.

Ніякий човен тебе (НЕ)ВРЯТУЄ.

Глухий, що (НЕ)ДОЧУЄ, те вигідає.

І я майже (НЕ)ЗДИВУВАВСЯ, коли побачив золотого кораблика.

Тепер уже (НЕ)БУДЕ сіл поблизу путівця.

Та вже давно ніхто його (НЕ)ЧУВ, ні одна душа.

Відповідь: _____.

14. Визначте речення, у якому обидва виділені слова пишуться разом. Розкрийте дужки і випишіть ці два слова.

(ВРАНЦІ)РАНО, в пилипівку, (ЯК)РАЗ у неділю, побігла я за водою.

(У)НИЗ вода знесе, а (В)ГОРУ вітер винесе.

Горить сосна – (ОД)НИЗУ (ДО)ГОРИ.

І котиться грім (В)ДАЛИНІ такий (ДОВГОЖДАН)О)РАПТОВИЙ.

І птаха нам (ПО)ІНШОМУ співала, і вітер нам (ПО)ЗМОВНИЦЬКИ шумів.

Відповідь: _____.

15. Укажіть всі цифри, на місці яких пишеться **НН**.

Спочила втомле(1)о земля, серпанком ночі оповита. А тут ніч темна така, що тільки навма(2)я вгадуєш дорогу. Струни рідного краю у серці щоде(3)о звучать.

Відповідь: _____.

16. Розставте розділові знаки. Укажіть два речення, в яких потрібно поставити **ОДНУ** кому. Запишіть номери цих речень.

1) Раптом з вулиці почувся грубий чоловічий голос.

2) За селом починалися березові соснові дубові ліси.

3) Чарівний світ пливе переді мною сині води білі піски хати на високих берегах.

4) Я живу борюсь і творю для людей.

5) Він не боявся ані реву бурі ані гуркоту громів.

Відповідь: _____.

17. **Розставте розділові знаки:** укажіть цифри, на місці яких у реченні повинні стояти коми.

Село (1) зачароване зоряним небом (2) хороше синіє (3) розкиданими хатками.

Відповідь: _____.

18. **Розставте розділові знаки:** укажіть всі цифри, на місці яких у реченні повинні стояти коми.

Шуми (1) вітре (2) шуми (3) буйний (4) на лісі на гори...

Відповідь: _____.

19. **Розставте розділові знаки:** укажіть всі цифри, на місці яких у реченні повинні стояти коми.

В усіх людей світу існує повір'я (1) що той (2) хто забув звичаї своїх батьків (3) карається людьми (4) і Богом.

Відповідь: _____.

20. **Розставте розділові знаки:** укажіть всі цифри, на місці яких у реченні повинні стояти коми.

Мовчали зажурені поля (1) німувала насічена рубцями-переметами дорога (2) тільки діброва (3) до якої він саме дійшов (4) пересварювалася з хуртовиною (5) і вітром.

Відповідь: _____.

21. Знайдіть речення, у яких **тире ставиться** відповідно до одного й того ж правила пунктуації. Запишіть номери цих речень.

1) Казимир Малевич – відомий реформатор живопису ХХ століття. 2) Народився у польській родині, яка тоді проживала у Києві. 3) Батько служив керуючим на цукровому заводі І. Терещенка, згодом – на цукроварні поблизу Білопілля. 4) Саме на цей період припадає захоплення Казимиром український мистецтвом розпису. 5) Через якийсь час сім'я Малевичів перебирається у Вовчик, потім – до Конотопа. 6) У ці роки Казимир прагне отримати професійну освіту художника, проте це йому ніяк не вдається. 7) У київській школі малювання М. Мурашка він не затримується і переїжджає до Курська. 8) Саме у Курську на художній виставці вперше з'явилися роботи Малевича. (З кн. «100 найвідоміших українців»)

Відповідь: _____.

Прочитайте текст і виконайте завдання 22-27.

1) Добре, коли діти захоплюються. 2) У захопленнях виховуються звички творчої людини, нахили, виробляється характер. 3) Але багато що залежить від того, чим захоплюватися, чи вистачає в тебе волі довести до кінця розпочату справу. 4) І біда, коли ці захоплення нерівні, поривчасті, носять випадковий характер. 5) Сьогодні одне, а завтра інше...

6) Павло Миколайович, Миколин батько, добре це розумів, і тому його спершу турбувала синова неврівноваженість, широта захоплень. 7) Тим паче, що

мати Миколи ні в чому не відмовляла своєму улюбленцеві. 8) Це вона виховала у маленького Колі любов до музики, яку він із вдячністю проніс через усе своє життя. 9) Згодом дуже часто музика ставала йому в пригоді, особливо титанічні твори Бетховена. 10) А тоді, у дитинстві, Микола міг годинами просиджувати біля рояля і слухати, слухати... 11) Хтозна, які думки, образи, мрії народжувались у його голові, які картини поставали перед очима.

12) Мати купила синові скрипку, запросила вчителя музики. 13) Хлопчик досить старанно вчився і згодом непогано грав, але грав лише вдома, де йому акомпанувала мати і він міг дати собі волю. 14) Та материнська скрипка і досі зберігається у квартирі прославленого академіка як дорогоцінна реліквія. 15) Проте марно сподіватись, що з Миколи виросте мрійний витончений музикант. 16) Доля вготувала йому інше. 17) І чималу роль у цьому відігравали його дитячі захоплення. 18) Їх можна було розділити на основні і другорядні. 19) Останніми були малювання (згодом воно дуже знадобилося йому під час візуальних астрономічних спостережень), випилювання, випалювання по дереву.

20) Головним же захопленням було спочатку повітроплавання, яке в той час хвилювало не лише Барабашова. 21) Микола разом з батьком почав з малого – з повітряних зміїв. 22) Згодом у повітря почали підійматися його змії досить складних конструкцій. 23) Нарешті було сконструйовано змія-велетня, завдовжки близько чотирьох метрів.

24) Якось у Анапі Микола запустив свого змія з ацетиленовим ліхтариком. 25) Це було так несподівано для мешканців курортного містечка, що наступного дня місцева газета писала: «Сьогодні вночі над нашим містом пролетів літак невідомої конструкції, який освітлював собі шлях ліхтарем».

26) Від повітряних зміїв Микола незабаром перейшов до дирижаблів. 27) Майже всі деталі він виготовляв сам. 28) Винятком були лише ті, які в домашніх умовах зробити було неможливо. 29) Під час конструювання моделей електричних машин і телескопів у Миколи Барабашова виробилася характерна для нього риса, яка зберігалася все життя. 30) Чим би не займався, над чим би не працював хлопець, усе робив він неквапливо, фундаментально. 31) Для нього не було різниці між першорядною і другорядною роботою. 32) Кожна деталь була важлива, коли справа заслуговувала уваги.

33) Не по роках зосереджений, він вражав усіх своєю наполегливістю. 34) Ця незвичайна цілеспрямованість Миколи Барабашова дала йому змогу закінчити фізико-математичний факультет Харківського університету. 35) Він сконструював перший в країні спектрогеліоскоп, який зіграв чималу роль в розвитку Служби Сонця. 36) Понад 15 років очолював Комісію з фізики планет Астрономічної ради Академії наук СРСР. 37) Саме Микола Барабашов у квітні 1957 року відкрив Харківський планетарій. 38) Йому належить низка наукових книжок і статей, присвячених вивченню фотометричних властивостей поверхонь Місяця, Марса, атмосфер Венери та Юпітера. (За В. Красниковим)

22. Які з висловлювань відповідають змісту тексту? Укажіть номери відповідей.

- 1) Микола займався і музикою, і малюванням, і астрономією.
- 2) Мати виховала у маленького Колі любов до музики, яку він із вдячністю проніс через усе своє життя.
- 3) Микола Барабашов став засновником астрономії як науки.
- 4) Миколі Барабашову належить низка наукових книжок і статей, присвячених вивченню фотометричних властивостей поверхонь Місяця, Марса, атмосфер Венери та Юпітера.
- 5) Микола Барабашов був завжди зосереджений, цілеспрямований, а тому він відкрив Харківський планетарій.

Відповідь: _____.

23. Які з перерахованих тверджень є правильними? Укажіть номери відповідей.

Які з перерахованих тверджень є правильними? Укажіть номери відповідей.

- 1) У реченнях 1-5 міститься роздум.
- 2) Речення 6-10 містить опис.
- 3) Речення 30 пояснює зміст речення 29.
- 4) Речення 12-14 містить роздум.
- 5) Речення 11 містить опис дій персонажа.

Відповідь: _____.

24. Випишіть з 9 речення фразеологізм.

Відповідь: _____.

25. Серед речень 33-36 знайдіть те, яке пов'язане з попереднім за допомогою особового займенника. Напишіть номер цього речення.

Відповідь: _____.

Прочитайте фрагмент рецензії, складеної на основі тексту, який Ви аналізували, виконуючи завдання 22-25. У цьому фрагменті розглядаються мовні особливості тексту.

Деякі терміни, використані в рецензії, пропущені. Вставте на місця пропусків (А, Б, В, Г) цифри, що відповідають номерам термінів зі списку. Запишіть під кожною літерою відповідну цифру.

26. «Розповідаючи про формування рис характеру Миколи Барабашова та захоплення, які вплинули на вибір майбутньої професії, автор використовує наступні синтаксичні засоби виразності: (А) _____ (речення 2,4), (Б) _____ (речення 29, 30, 32), а також тропи: (В) _____ (*мрії народжувались*, речення 11), (Г) _____ (*дорогоцінна реліквія*, речення 14)».

Список термінів:

- 1) звертання
- 2) складне речення
- 3) однорідні члени речення
- 4) антоніми
- 5) синоніми
- 6) епітети
- 7) порівняння
- 8) метафора

Відповідь:

А	Б	В	Г

Не забудьте перенести всі відповіді у бланк відповідей №1 згідно з інструкцією щодо виконання роботи.

Частина 2

Для відповіді на це завдання використовуйте БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ №2.

26. **Напишіть твір за прочитаним текстом.**

Сформулюйте одну з проблем, поставлених автором тексту.

Прокоментуйте сформульовану проблему. Введіть у коментар два приклади-ілюстрації з прочитаного тексту, які, на Вашу думку, важливі для розуміння проблеми вихідного тексту (уникайте надмірного цитування). Дайте пояснення до кожного прикладу-ілюстрації. Укажіть смисловий зв'язок між прикладами-ілюстраціями та проаналізуйте його.

Сформулюйте позицію автора (оповідача).

Сформулюйте і обґрунтуйте своє ставлення до позиції автора (оповідача).

Обсяг твору – не менше 150 слів.

Робота, написана без опори на прочитаний текст (не за даним текстом), не оцінюється. Робота оцінюється 0 балів, якщо твір – це переказ вихідного тексту або повністю переписаний вихідний текст без жодних коментарів.

Твір пишіть акуратно, розбірливим почерком.